

Катарина Милошевић

*Филозофског факултет, Департман за социологију,
Универзитет у Нишу*

Михајло Манић

Висока школа струковних студија Спортске академије, Београд

Мирјана Станковић Ђорђевић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Пирот

ГРАЂАНСКА ПАРТИЦИПАЦИЈА И ПОЛИТИЧКО КОМУНИЦИРАЊЕ – СТВАР ВОЉЕ ИЛИ ПОТРЕБЕ?*

Сажетак

У раду су идентификовани разлози слабог друштвеног и политичког ангажмана и активизма грађана, кроз истраживање утицаја политике, медија и грађана на ниво и квалитет политичког комуницирања. Аутори говоре о грађанској партиципацији у локалној самоуправи, представницима власти, медијима и грађанима у њиховом међусобном односу у процесима политичког комуницирања и политичке партиципације, који представљају поуздане индикаторе достигнутог нивоа и квалитета демократизације укупног друштва. Без подизања политичке културе грађана, али и представника власти, као и без оснаживања демократског капацитета медија – нема партиципације грађана у и ван политичког поља, односно јавности. Основни предмет истраживања у раду је: партиципација студената у јавном политичком животу у Пироту. Рад је посвећен теоријској анализи: улоге актера политичког комуницирања (политичари, медији и грађани), емпијској анализи: степена развијености политичке партиципације на

* Истраживање представља самостални рад аутора, спроведено у Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Пироту.

локалном нивоу, утицају актера политичког комуницирања на партиципацију грађана на локалном нивоу (на основу ставова студената о томе), као и анализи ставова студената о квалитету размене политичких садржаја, повратности информација и договора на релацији политичари-медији-грађани (у циљу утврђивања евентуалне зависности између квалитета политичког комуницирања и степена развијености политичке партиципације).

Кључне речи: партиципација, политичко комуницирање, демократизација, политички интерес

Низак степен заинтересованости грађана за решавање сопствених егзистенцијалних и есенцијалних проблема, слаб друштвени и политички ангажман грађана Србије, као и њихова (не)укљученост у решавање проблема од значаја за град и земљу у целини, свакако су резултат учинака неких фактора и последица нечега. Трагајући за тим „нечим“, пошли смо од става да су пасивизам и незаинтересованост грађана Србије за процесе јавног презентовања својих интереса и потреба, као и за учествовање у политичким расправама од „општег интереса“ – последица више разлога, а посебно – недовољне информисаности грађана о потреби њиховог укључивања, непознавања законских оквира који омогућавају грађанима да учествују у јавном политичком животу, неповерења грађана у представнике власти и градских институција; неповерења грађана у медије; специфичне исцрпљености грађана (настале услед дугогодишњих политичких превирања), конформизма, монотоније и свакодневне борбе обичног човека за обезбеђивањем елементарних услова за живот.

Информисаност грађана представља битан мотивациони фактор и услов побољшања њиховог учешћа у политичком животу локалне заједнице. Како је информисање важан сегмент и општи предуслов комуницирања као таквог, учешће грађана у јавном политичком животу зависи и од квалитета комуницирања, у нашем случају – од политичког комуницирања. Стога ваља посветити пажњу квалитету политичког комуницирања (пре свега преко ставова грађана о томе), а он, последично, зависи од начина добављања и размене информација, повратности информација и договора између актера политичког комуницирања. Политичко комуницирање третирамо као неизоставан фактор у партиципацији грађана у јавном животу, посебно оно које се одвија између представника власти и грађана *посредством масовних медија*, а тиче се актуелних проблема заједнице.

У раду је коришћена *теоријска анализа* политичког комуницирања и улоге актера политичког комуницирања (политичари, медији и грађани), затим *емпијска анализа* степена развијености грађанске политичке партиципације на локалном нивоу (у општини Пирот на примеру студената школе), утицаја актера политичког комуницирања на партиципацију грађана на локалном нивоу, као и *анализа ставова* грађана о квалитету размене политичких садржаја, повратности информација и договора на релацији политичари – медији – грађани (у циљу утврђивања повезаности између квалитета политичког комуницирања и степена развијености грађанске партиципације). У *компаративној анализи* коришћени су подаци и међусобно упоређивани налази претходних истраживања, вршених на Западу, у Србији и у земљама из окружења.

Радојковић под политичким комуницирањем подразумева „размену политичких садржаја, повратност информација и договор на релацији политичари – медији – грађани“⁽¹⁾. Он такође сматра да политичко комуницирање настаје у „напонском пољу између власти и политичке јавности, односно између политичког поља и цивилног сектора друштва“⁽²⁾.

Основни предмет истраживања – *партиципација студената у јавном политичком животу у Пироту* – покушали смо да идентификујемо на систематски и логички кохерентан начин. У раду смо пошли од основне хипотезе да је партиципација грађана на локалном нивоу општине Пирот на „ниском/незадовољавајућем нивоу”, тј. да је готово и нема. Одговорне за то потражили смо међу актерима који учествују у јавном политичком животу града (представници власти, медији и грађани), као и у процесу размене информација, повратности информација и договора између представника власти и грађана. Утврђивање зависности између квалитета размене информација, повратности информација и договора између представника политичке власти, медија и грађана у Пироту и слабог друштвеног и политичког ангажмана и активизма грађана, указало би на кључну улогу коју комуницирање између локалне управе и јавности (посредством медија) има у унапређењу партиципације грађана и бољег управљања локалном заједницом. Овакав резултат би, истовремено, могао бити и основ за покретање јавне али и стручне дебате о социјалној и политичкој (не)укључе-

1) Радојковић Миролуб, „Политичка комуникација у Србији – оглед из пројекта ‘Пут Србије ка миру и демократији’”, Република, Београд, год. XV/2003, стр. 304.

2) Ibidem, стр. 304.

ности грађана, и тиме допринети побољшању партиципације грађана у јавном политичком животу на нивоу општине.

У циљу бољег разумевања процеса политичке партиципације, неопходно је истражити какви су капацитети актера чије се полје рада делом или у потпуности дотиче питања искључености. Са друге стране, неопходно је пружити знања о онима који су искључени – који је њихов обим, шта су узроци њихове искључености и који су правци, могућности и средства за њихово укључивање – што је био један од примарних циљева нашег истраживања.

За локалну заједницу је од суштинског значаја успостављање јасних правила за учешће грађана у одлучивању, јер то може да допринесе изградњи поверења између власти и грађана – што је један од предуслова за развијање културе учешћа грађана у одлучивању, али и читавог низа демократских промена. Указивањем да је кроз адекватне промене јавних политика потребно обезбедити стимулативније окружење за форме директне демократије и активнијег учешћа грађана, могло би се доћи до позитивних промена у овом домену – у правцу ревизије закона који имају утицаја на локални ниво и јавни интерес. Разуме се, с циљем да се надлежним органима наметне обавеза укључивања грађана у свим фазама одлучивања, али без слабљења механизма контроле поштовања законских обавеза који већ постоје у овој области.

Значај теме и циљева истраживања лежи у актуелности и важности испитивања феномена грађанске партиципације, посебно у градовима у Србији у којима партнерство локалне власти и грађана нема правог одјека међу грађанима. Сваки допринос у објашњењу и разумевању претходног, учинио би да локална заједница на бољи начин користи своје капацитете у циљу побољшања услова живота. Само по себи, грађанско учешће у власти има огроман значај за унапређење демократије у свакој земљи, нарочито у тзв. постсоцијалистичким државама (у које спада и Србија), а које се налазе у процесу стварања модерног, правног, политичког и економског система. Интензивирање грађанске партиципације води ка већој демократизацији друштва, политичкој једнакости грађана и даје већу легитимност одлукама локалних органа. Како се ради о студији, добијени резултати могу бити од значаја за социологију, али и за психологију, политикологију, комуникологију и неке друге друштвене науке. Поред бољег теоријског разумевања грађанске партиципације, истраживање може дати и практични допринос у

смислу пружања информатичког и сазнајног основа за покретање стручних и јавних дебата о социјално-психолошкој и политичкој (не)укључености грађана, и тиме побољшати стварну партиципацију грађана у јавном политичком животу на нивоу општине, како Пирота тако и других градова у Србији.

Наше истраживање представља покушај двоструке анализе: теоријске – кроз начелно пропитивање узајамних односа најважнијих актера политичког комуницирања (политичари, медији и грађани) у демократском политичком систему и емпиријске – кроз истраживање степена развијености грађанске политичке партиципације на локалном нивоу (у општини Пирот), ставове грађана о квалитету размене политичких садржаја, повратности информација и договора на релацији политичари – медији – грађани (у циљу утврђивања евентуалне зависности између квалитета политичког комуницирања и степена развијености грађанске партиципације).

1. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Основни предмет истраживања у раду је: партиципација студената у јавном политичком животу у Пироту. Навели смо да је рад посвећен теоријској анализи: улоге актера политичког комуницирања (политичари, медији и грађани), емпиријској анализи: степена развијености политичке партиципације на локалном нивоу, утицају актера политичког комуницирања на партиципацију грађана на локалном нивоу (на основу ставова студената о томе), као и анализи ставова студената о квалитету размене политичких садржаја, повратности информација и договора на релацији политичари-медији-грађани (у циљу утврђивања евентуалне зависности између квалитета политичког комуницирања и степена развијености политичке партиципације).

За потребе овог рада одлучили смо се за квантитативан метод истраживања – анкетирање. Испитивање је обављено путем стандардизованог упитника, који садржи, претежно, питања затвореног типа (са понуђеним одговорима). Прикупљање података обављено у фебруару/марту 2015. године у Пироту. Узорак испитаника обухвата, популацијски посматрано, студенте у Високе школе струковних студија за образовање васпитача у Пироту. Разлог лимитације и одабира ове популације лежи у томе што на ову тему већ постоје истраживања на територији Србије која обухватају, популацијско посма-

трано, све пунолетно становништво. Ми смо наш узорак редуковали и прилагодили теми рада.

Узорак није репрезентативан за општу популацију али је из одабраног узорка индикуван најпре 1) обим укључених испитаника групе, а потом истраживани 2) корелати њихове укључености и разлози њихове искључености (који објашњавају потенцијалне узроке и последице искључености). Узорком је обухваћено 120 испитаника.

Навели смо основну хипотезу у раду: Партиципација студената на локалном нивоу општине Пирот је на “ниском/незадовољавајућем нивоу”, тј. готово да је нема. Стога, намера нам је да утврдимо: 1. проценат (не)партicipирања студената у Пироту у јавном политичком животу општине; 2. разлоге њиховог недовољног партиципацијања. Такође, истражили смо и: 1. Предлоге које студенти имају за решавање дате ситуације на нивоу општине; 2. Шта студенти мисле о утицају представника локалних власти и медија који имају на степен учешћа и да ли је тај утицај позитиван или негативан; 3. На који начин се студенти информишу о политичкој ситуацији у општини; 4. Уколико у те сврхе користе медије, коју врсту медија користе (штампане или електронске) и да ли користе националне или регионалне/локалне медије и које; 5. Најчешће проблеме (по ставовима грађана) од јавног значаја; 6. Да ли су студенти преузели конкретне иницијативе за решавање, њима, најбитнијих проблема и на који начин; 7. Кога студенти сматрају одговорним за нерешавање проблема у општини; 8. Разлоге који говоре о одговорности представника локалне политичке власти, медија, грађана или свих заједно, за нерешавање проблема у општини; 9. Шта студенти мисле о квалитету комуницирања између њих, медија и представника власти; 10. Кога студенти сматрају одговорним за квалитет комуникације између њих, медија и представника власти; 11. Шта студенти/испитаници мисле о квалитету размене информација између њих и представника власти у општини; 12. Шта студенти/испитаници мисле о повратности информација представника власти у општини; 13. Шта студенти/испитаници мисле о могућим договорима између њих и представника власти у општини; 14. Кога студенти/испитаници сматрају „одговорним“ за квалитет размене информација, повратности информација и договора између њих и представника власти у општини (политичари, медији, грађани, сви заједно); 15. Разлоге који говоре о одговорности представни-

ка локалне политичке власти, медија, грађана или свих заједно за одређени ниво и квалитет размене информација, повратности информација и договора између њих; 16. Предлоге које студенти имају за решење проблема квалитета политичког комуницирања на локалном нивоу.

Анализом добијених података утврдили смо интензитет учешћа студената на локалном нивоу у пословима од јавног значаја у општини. Након обрађених података добили смо информације, не само о проценту студената који (не)учествују у политичком животу, већ и проценат студената који партиципирају у појединачним видовима учествовања у јавном политичком животу општине. То нам је био главни показатељ интензитета политичке партиципације у општини (за коју претпостављамо да се налази на ниском нивоу), али нам је дао и могућност провере претпостављених разлога политичког (не)партиципирања – у циљу евентуалног њиховог успешног отклањања или значајног ублажавања.

Утврђивање зависности између квалитета размене информација, повратности информација и договора између представника политичке власти, медија и грађана (у граду) и слабог друштвеног и политичког ангажмана и активизма студената у Пироту, указује на кључну улогу коју комуницирање између локалне управе и јавности (посредством медија), има у унапређењу партиципације грађана, у циљу што бољег управљања локалном заједницом.

2. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Након обраде, теренским – емпиријским истраживањем, добили смо следеће податке: укупан број испитаника је 120. Квотни критеријум, који смо „пратили“, током истраживања, је пол и година студирања. Стога, у извештају крећемо од статистичког приказа поменутог критеријума у табелама:

Табела 1. Пол

Пол:	Фреквенција	Процент
женски	112	93,3
мушки	8	6,7
Тотал	120	100,0

Табела 2. Година студија

Година студија	Фреквенција	Процент
1	50	41,7
2	30	25,0
3	40	33,3
Тотал	201	100,0

Од укупног броја испитаника 92,5% се изјаснило да се о јавном политичком животу у граду информишу посредством медија, преко чланстава у партији 4,2% а у синдикатима 1,7%. На исто питање, а у вези са припадношћу удружењима грађана, НВО и спортским организацијама, највећи број испитаника (85,8%) рекао је да се не информише на тај начин.

Од тог укупног броја (дозвољена је могућност заокруживања највише два одговора), 30% испитаника прати националне медије, локалне српске медије у те сврхе користи 41,7 % а све медије прати 34,2% испитаника.

Приликом информисања о политичком животу у граду већина испитаника (85%) користи електронске медије. Они који прате штампане медије (15%) највише (13,3%) читају дневне листове (*Блиц, Курир, Ало, Политика, Данас...*) док свега 1,7% користи национални недељник (НИН, Време...). Од укупног броја испитаника који „конзумирају“ електронске медије, њих 57,7 % користи Интернет, а нешто мање (27,5%) ТВ.

Када су испитаници наводили који су то најчешће нерешени проблеми у граду, за позицију – лош рад градских институција – одлучило се свега 29,2%, за опцију – несређене градске инфраструктуре – 10,8% док – нерешена комунална инфраструктура – представља проблем за свега 13,3% испитаника. Стопа незапослености и лоша економска и политичка ситуација у граду брине 72,5%, проблем корупције и криминала 28,3% испитаника, док се свега 2,5% анкетираних наглашава проблем избегличких и социјално угрожених породица и угрожених људских права.

На питање о томе ко је најодговорнији за неадекватну политичку комуникацију на нивоу општине, од понуђених опција: представници политичких власти у локалу (политичари), медији, грађани или сви заједно, испитаници су се изјаснили: да су највише одговорни политичари (59,2%), а најмање грађани (1,7%). Свега 4,2%

студената сматра да су „криви“ медији, а 35% да су одговорни сви заједно (графикон 1).

Табела 3. Најодговорнији за неадекватну политичку комуникацију на нивоу општине

Одговорни	Фреквенција	Процент
представници политичких власти (политичари)	71	59,1
медији	5	4,2
грађани	2	1,7
сви заједно	42	35,0
Тотал	120	100,0

На питање *Да ли сте до сада предузели конкретну иницијативу у решавању, по Вашем мишљењу, најбитнијих проблема од значаја за општину?* највећи проценат (96,7%) испитаника одлучило се за опцију - НЕ. На питање: *Да ли сте се до сада обратили представницима општинске власти, медијима, не/формалним организацијама грађана или некој званичној градској институцији како би Вам помогли у решавању проблема од јавног значаја за општину?*, такође велики број испитаника (93,3%) заокружило је модалитет - НЕ.

Студенти своје ангажовање у јавном политичком животу виде у могућности да гласају на редовним локалним изборима и референдумима (67,5%), а 5% је оних који учествују у изборним кампањама. Мањи проценат испитаника активно прати јавне расправе, разговоре о политичким темама са представницима власти (члан политичке партије, синдиката, формалне групе грађана, НВО, неформалне групе (4,2%) и оних који учествују у грађанским иницијативама - обраћање омбудсману и сличним институцијама као и упућивање јавне критике органима власти у циљу подношења петиција, предлога и притужби (5%). Значајан проценат испитаника делује преко интересних група, локалних медија или у оквиру група за притисак, удружења грађана – невладиних, хуманитарних, професионалних и других организација (10,8%).

Студенти, њих 40%, наводи да не учествују у пословима општине, јер нису заинтересовани за политички живот у општини а 7,5% испитаника није довољно информисано о потреби њиховог укључивања док 4,2% нема поверења у локалне медије, јер су у

спрези са политичарима, разочараних у неиспуњена обећања локалних политичара је 22,5%. Поверења, у представнике власти и градских институција, нема 27,5% анкетираних студената, 26,7% је оних који су засићени „празним“ причама и обећањима. Испитаници су се изјаснили да је њихов глас безвредан (9,2%), а има и оних који мисле да се у центар пажње истичу проблеми који се не могу решити како би се избегло решавање животних питања грађана (2,5%). Не изненађује податак да 5% студената указује на исцрпљеност дугогодишњим политичком превирањима, док се свега 2,5% одлучило за опцију: *већину људи из мог окружења не интересују проблеми у општини, па тако ни мене.*

Најефикасније решење за повећање степена укључености грађана у јавним пословима у граду, по мишљењу испитаника „лежи“ у: квалитетнијем информисању које би обезбедило да грађани увиде значај свог укључивања у решавање проблема (37,5%); ојачавању капацитета грађана за учешће у јавним пословима путем квалитетнијег информисања грађана о потреби њиховог укључивања (35%); проналажењу механизма за политичко учешће грађана кроз промоцију учешћа грађана у локалним процесима (10,8%); увођењу и побољшању локалне регулативе (5%); увођењу интерактивних веб портала (4,2%); увођењу практичних аранжмана за укључивање грађана у одлучивању (12,5%).

Студенти су потврдили да је комуникација између представника власти, медија и грађана на локалном нивоу – лоша/незадовољавајућа (56,7%), мање је оних који су рекли да је средња/добра (28,3%), свега 0,8% испитаника сматра да је она задовољавајућа/висока, док 14,2% анкетираних мисли да комуникација не постоји. Према процени студената одговорни за овакво стање су: политичари (35%), медији (0,8%), грађани (0,8%) а 20% испитаника је одговорило да су одговорни сви заједно.

Квалитет политичког комуницирања је, у овом раду, третиран кроз процес размене информација између грађана и представника власти у граду. Наредна табела, представља параметре који указују на одговоре на питање: *Да ли сте задовољни квалитетом размене информација између грађана и представника власти у општини?*

Табела 4. Квалитет размене информације

Квалитет размене информације	Фреквенција	Процент
задовољан/а сам	2	1,7
нисам задовољан/а	46	38,3
не могу да проценим	22	18,3
Тотал	70	58,3

У Табели 5. презентовани су проценти и фреквенција одговора студената на веома важно и кључно питање у идентификацији важних инстанци: *Кога сматрате најодговорнијим за незадовољавајући квалитет размене информација између политичара и грађана?*

Табела 5. Одговорност за квалитет размене информација

Одговорни за квалитет размене информације	Фреквенција	Процент
власт	66	55
медији	1	0,8
грађани	3	2,5
све заједно	31	25,8
Тотал	68	84,1

Највећи проценат испитаника коју истичу да је власт одговорна, јер није заинтересована да подстакне грађане на учешће у јавним пословима (36,7%) и да није представила грађанима развијену и ефикасну праксу њиховог непосредног учешћа у пословима града (15,8%).

Анкетом смо желели да идентификујемо предлоге које испитаници нуде у жељи да се интензитет и квалитет комуницирања, између представника власти, медија и грађана, подигне на виши ниво. Студенти решење проналазе у: јаснијем и тачнијем медијском извештавању грађана о градским проблемима и о потреби њиховог укључивања у решавање (54,2%); конкретнијем и учесталијем позивању грађана за укључивање у процесе решавања проблема у граду (38,3%); спречавању ограничавања преношења информација од политичара до грађана (15,8%); смањењу политичког притиска на уређивачку политику медијске куће (14,2%), раскидивости спреге/договора која постоји између представника власти и медија у локалу (2,5%); док 11,7% сматра да решење лежи у политичком „описмењавању“ грађана (организовањем курсева, радионица...).

* * *

Етимолошки, појам партиципација (lat. participatio) означава „1. учешће, удео, суделовање; учешће грађана у процесима одлучивања и управљања на свим подручјима друштвеног живота“³⁾. У социолошкој и политиколошкој литератури, проналазимо различите појмове који су повезани са феноменом партиципације: политичко укључивање (political involvement), грађанско и директно деловање (grass-roots activity), политичко деловање (political action), те политичка партиципација. Потребно је разликовати наведене појмове од појма политичка партиципација и заступамо став аутора да је посебно битно развојити појам политичког укључивања од појма политичка партиципација јер „политички интерес и разговор о политици нису индикатори политичке партиципације, иако јесу мјере о политичком укључивању“⁴⁾.

Свака активност, индивидуална или колективна, која утиче на заједницу и представнике власти у њој, може да се дефинише као политичко ангажовање тј. политичка партиципација. Кључне вештине неопходне за политичко ангажовање обухватају активно учешће, знање и разумевање, осећај политичке повезаности, као и вештине неопходне за политичко учешће (на пример, слушање, критичко размишљање, истраживање). Људи могу бити политички ангажовани гласањем; читањем новина; волонтирањем на локалним пројектима; слањем писма или e-mail-ова јавним функционерима, организацијама, или медијским изворима; да учествују у демонстрацијама и скуповима; похађају локалне општинске састанке; посећују канцеларију локалног представника; одлазе у цркву, синагогу, џамију или, у разговору са њиховим суседима покажу бригу о проблемима заједнице; или донирањем (нпр. новац, време, савет). Ипак, овде ћемо се сложити да политички интерес и разговор о политици с пријатељима, не спадају у политичку партиципацију.

Према мишљењу Робертса, грађанске партиципације не треба сводити на искључиве поделе на оне који имају и оне који немају – моћ, власт, богатство. Он сматра да је најлогичнија подела „на оне који заузимају изабране представничке и административне позиције (јавни слу-

3) Клајн Иван, *Велики речник страних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2006, стр. 898.

4) Вујчић Владимир, „Политичка партиципација“, *Политичка мисао*, вол. XXXVII, бр. 1/2005, стр. 119.

жбеници) и на оне који то нису у стању. У том смислу би се грађанска партиципација односила на оне чланове друштва који немају формалну моћ одлучивања у оквиру структура власти⁴⁵⁾. Користећи се концептом поделе моћи и одлучивања, група наших аутора се одлучила за дефиницију која грађанску партиципацију одређује „као процес у коме чланови друштва који не заузимају политичке или позиције у администрацији, деле власт са јавним службеницима у доношењу кључних одлука и спровођењу акција које се односе на заједницу“⁴⁶⁾. Данас се партиципација грађана најчешће огледа у грађанској активности са циљем да се утиче на политичке одлуке. Све чешће се своди на, и обухвата, акције као што су гласање, потписивање петиција, или блокирање улица. Грађански активизам се, већ по традицији, налази у првим редовима партиципативног дијалога а многи теоретичари истичу да је *улога политичке грађанске партиципације* пресудна у циљу „оздрављења“ демократских начела и институција.

Постојећа криза легитимације демократских друштава указала је на то да се демократија, схваћена као владавина народа, не може свести само на техничко питање конституисања и одржавања стабилности власти, већ да грађани имају право, потребу и дужност партиципирања у контроли власти и постављању захтева у процесима одлучивања. Управо је политичка партиципација трансформисала људе из позиције *поданик*, у позицију *грађанин* и довела савремене демократске институције у стање у којем оне више нису довољне за осигуравање стабилности читавог демократског поретка. Зато у политичкој теорији као и у свим савременим демократијама постоје, у мањем или већем обиму, неки облици политичке партиципације грађана у одлучивању, као допуна представничким институцијама.

Иако сваки грађанин има право да одлучи да буде политички неактиван, врло је битно схватити све могуће последице једне такве одлуке. Бити политички неактиван значило би бити у потпуности задовољан својим грађанским животом и условима живота, не обазирати се на оно што је лоше и не покушавати променити своју свакодневицу. Иако свако има право да бира своју борбу и апстиненцију, у политичком друштву, друштву у којем бирамо људе који ће нас водити и представљати наше

5) Roberts Nancy, „Public Deliberation in an Age of Direct Citizen Participation“, *American Review of Public Administration*, Vol. 4 Br. 34/2004, стр. 343.

6) Милосављевић Богољуб, Попадић Драган и Логар Светлана, *Грађанско учење на локалном нивоу – Анализа правног оквира и политике у Србији и другим европским земљама*, Стална конференција градова и општина, Београд, 2006, стр. 13.

мишљење, и наша борба, па чак и наш револт, треба да буде у политичким оквирима. Проблем настаје што се придев *политички* временом отуђио од људи, па политичка активност данас пре свега представља улазак у неку политичку странку, гостовања у неразумљивим политичким емисијама и читање још конфузније дневне штампе. Решење је, дакако, у приближавању људи политици и схватању политике као своје свакодневице, а одлука да се не изађе на изборе такође представља одређени политички став. „Грађани су актери у политичкој комуникацији. Они су уједно и бирачи и стога је политичким актерима јако стало до добре политичке комуникације с бирачима, јер без комуникације ниједна политичка порука не може имати никакву важност.“⁷⁾

Велики број студија препоручује као решење за побољшање степена политичког ангажовања грађана *квалитетнију комуникацију између политичара и становништва*.⁸⁾ У раду је већ наведено да у квалитету политичког комуницирања видимо једног од елементарних фактора који утичу на друштвени и политички активизам грађана. Бројни су разлози да је данас политичко комуницирање одговорно за слаб друштвени активизам и партиципацију грађана, посебно у Србији у којој политичка комуникација често врви од нејасних речи и туђица. „Политички играчи“ себе радо представљају паметнијим и умнијим него што стварно јесу, а на моменте и мистичним, недодирљивим.

Под партиципацијом подразумевамо сваку активност којом се грађани укључују у процес доношења јавних одлука и тако утичу на квалитет свог и живота својих суграђана. Она може бити *активна* - у случају када су грађани кроз разне облике удруживања и иницијатива у директној интеракцији са представницима власти. У

7) Томић Зоран, *Основе политичког комуницирања*, Пословне комуникације, Мостар, 2005, стр. 70.

8) Тако у *Енциклопедији политичког комуницирања* стоји да: „Повећање степена и квалитета политичког комуницирања између представника власти и грађана, битан је фактор активизма грађана, као и њихова едукација о томе како политика утиче на њихов свакодневни живот. Поред бољег образовања грађана о томе како политика утиче на њихове животе, више контакта између грађанства и политичара може повећати ефикасност грађана, а самим тим и њихову политичку партиципацију. Истраживања су показала да састанци заједнице, политичке дискусије, дебате и сусрети градова, представљају проверено добре методе за повећање везе између грађана и власти. Студије такође потврђују јак утицај личног контакта на гласање. Један-на-један контакт подстиче интересовање и омогућава комуникацију о политичким пословима који, заузврат, повећава вероватноћу гласања. Модалитети комуникације који се користе за информисање и мотивисање становништва, дају и већу вероватноћу политичког учешћа.“ (Kaid Lynda & Holtz-Bacha Christina, *Encyclopedia of political communication*. (Vols. 1-2). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2008, стр. 582)

случају да грађани само присуствују састанцима или презентацијама, како би се ближе упознали са конкретним одлукама или програмима, или остварују своје бирачко право – говори се о *пасивној* партиципацији. Партиципација добија свој пуни облик и ефекат када се грађани окупљају како би се *информисали и разговарали* о проблемима своје заједнице и као резултат понудили потенцијална решења представницима власти. Оваква активност доприноси успостављању консензуса и може бити веома корисно упутство за даље кораке органа управе.

Данас, идеја партиципације добија посебно значење и важност на локалном нивоу општине или града. Учешће појединаца у доношењу одлука у њиховој примарној средини нераздвојиво је повезано са правом приступа информацијама и развојним плановима, односно могућношћу учешћа у развоју јединственог плана развоја непосредног окружења, при чему се партиципација разуме као конструктиван и позитиван приступ локалној самоуправи и решавању постојећих проблема заједнице. На тај начин, онај ко партиципира најнепосредније доживљава своју локалну средину, било да се ради о селу, варошици или великом граду и директно је заинтересован(а) за решавање проблема те средине. Истовремено, на локалном нивоу је најлакше применити предложена решења и уверити се у конкретне резултате. Примера оваквих активности је много, од решавања питања пешачког прелаза испред школе до обнове система водоснабдевања. При томе треба увек имати у виду да је партиципација само корисно средство побољшања планирања и доношења одлука, али не гарантује сама по себи да ће се добра решења стварно и пронаћи.

Партиципација представља узајамно информисање и комуницирање између грађана и локалне самоуправе, спремност грађана да активно учествују у решавању проблема своје заједнице, као и отвореност локалних власти да изађе у сусрет потребама и жељама грађана кад год је то могуће. Она представља све оне активности грађана које су усмерене на доношење локалних политичких одлука, у процесу формулисања, усвајања и спровођења јавне политике. Основни циљ партиципације треба да буде побољшање рада локалне самоуправе и, на дужи период, побољшање живота заједнице. Искуства многих развијених земаља показала су да учешће грађана у процесу доношења политичких одлука може да има позитиван утицај на економски и друштвени развој. Ако се узму у обзир и едукативна и критичка функција, улоге грађана и локалних власти, може се идентификовати неколико разли-

читих циљева партиципације који, сваки понаособ треба да осликавају приоритете локалне самоуправе и интересе заједнице. За главне циљеве партиципације грађана узима се обезбеђивање развоја најбоље могуће локалне средине за живот и рад грађана, која је специфични облик средње вредности жеља и потреба свих грађана; охрабривање грађана да преузму активну улогу у осмишљавању и обогаћивању своје средине; да грађанима у потпуности и трајно буде обезбеђен приступ јавним информацијама; да у процесу одлучивања буду заступљени и избалансирани интереси свих припадника заједнице и да се развија однос поверења између грађана и представника локалне самоуправе.⁹⁾

ЛИТЕРАТУРА

- Вујчић Владимир, „Политичка партиципација“, *Политичка мисао*, вол. XXXVII, бр. 1/2005, стр. 115-140.
- Kaid Lynda & Holtz-Bacha Christina, *Encyclopedia of political communication*. (Vols. 1-2). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2008, Inc. doi: <http://dx.doi.org/10.4135/9781412953993>
- Клајн Иван, *Велики речник страних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2006.
- Милосављевић Богољуб, Попадић Драган и Логар Светлана, *Грађанско учешће на локалном нивоу – Анализа правног оквира и политике у Србији и другим европским земљама*, Стална конференција градова и општина, Београд, 2006.
- Радојковић Мирољуб, „Политичка комуникација у Србији – оглед из пројекта ‘Пут Србије ка миру и демократији’”, *Република*, Београд, год. XV/2003.
- Roberts Nancy, „Public Deliberation in an Age of Direct Citizen Participation“, *American Review of Public Administration*, Vol. 4 Br. 34/2004, стр. 315-353.
- СКГО (Стална конференција градова и општина), *Непосредно учешће грађана у јавном животу на локалном нивоу*, Досије, Београд, 2006.
- Томић Зоран, *Основе политичког комуницирања*, Пословне комуникације, Мостар, 2005.

9) Види: СКГО (Стална конференција градова и општина), *Непосредно учешће грађана у јавном животу на локалном нивоу*, Досије, Београд, 2006.

Katarina Milosevic
Mihajlo Manic
Mirjana Stankovic-Djordjevic

CIVIC PARTICIPATION AND POLITICAL COMMUNICATION
– A MATTER OF WILL OR A MATTER OF NEED?

Resume

By exploring the impact of politics, the media and citizens on the level and quality of political communication the paper identifies the reasons for a poor social and political engagement and activism of the citizens. The authors speak of civic participation in local government, of the government representatives, the media and citizens and their mutual relationships within the processes of political communication and participation, all of which represent reliable indicators of the achieved level and quality of the democratisation of the society. Without raising the political culture of citizens, and that of the government representatives, as well as without empowering democratic capacities of the media – there can be no civic participation within and without the political area, i.e. in public. The main topic of the research in this paper is students' participation in the public political life in Pirot. The paper deals with a theoretical analysis of the roles of participants in a political communication (politicians, the media and citizens), with an empirical analysis of the degree of development of political participation at a local level, with the influence of participants in a political communication on civic participation at a local level (on the basis of students' attitudes), as well as with the analysis of students' attitudes regarding the quality of the exchange of political contents, information feedback and an agreement between politicians, the media and citizens (for the purposes of determining a possible dependence of the quality of political communication and the level of development of political participation).

The ongoing crisis of the legitimacy of democratic societies indicates that democracy, understood as the rule by the people, cannot be reduced to a merely technical issue of constituting and maintaining the stability of a government, but rather conceptualised as a right and duty of the citizens to participate in controlling the authorities and imposing requirements in the decision-making process. Political participation itself has transformed people from

subjects into citizens and reshaped modern democratic institutions, so much so that they are no longer sufficient to ensure the stability of the entire democratic system. Therefore, both in political theory and in modern democratic societies there are, more or less, certain forms of political participation of citizens in decision-making as a kind of addition to representative institutions.

An increasing number of citizens in democratic societies perceive politics as something dirty and immoral, which results in an increasingly rare political participation of citizens. In spite of a triumph, most democratic societies face their citizens' growing discontent with politics and practical functioning of a democratic political system. Indicators of such discontent are observable in the erosion of trust in the most important political institutions, wherein the greatest loss of confidence one can notice with reference to political parties. Thus, one cannot escape noticing a new tendency in modern societies reflected in a new form of political participation of the citizens known as civil disobedience.

A large number of research studies proposes an improved form of communication between politicians and the people as a manner of raising the level of a political participation of the citizens. The paper emphasises the quality of political communication as one of the basic factors which might influence the social and political activism of the citizens. For numerous reasons poor political communication can be considered responsible for a weak social activism and participation of the citizens, especially in Serbia where political communication is very often flooded with foreign words and ambiguous terms. Political players enjoy representing themselves as smarter and wiser than they actually are, and at times they also like to appear mystical and untouchable.

Key words: participation, political communication, democratisation, political interest.